

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 21768/2022
21.05.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босилковића, председника већа, Бранке Дражић, Драгане Бољевић, чланова већа, у бракоразводном поступку тужиље АА из ..., коју заступају адвокати Радмила Вујичић из ... и Ивана Миљковић из ..., против туженог ББ из ..., кога заступају адвокати Милка Цанић и Небојша Шеперац из ..., по тужби и противтужби, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 241/22 од 06.07.2022. године, на седници одржаној 21.05.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРЕИНАЧУЈУ СЕ пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 241/22 од 06.07.2022. године у делу става првог изреке и Основног суда у Јагодини П2 367/19 од 15.04.2022. године у делу става осмог изреке тако што се одбија тужбени захтев тужиље за лишење туженог родитељског права у погледу давања сагласности за издавање путних исправа малолетним ћеркама парничних странака, као неоснован.

У преосталом делу се ревизија туженог, изјављена против пресуде Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 241/22 од 06.07.2022. године, **ОДБИЈА** као неоснована.

Свака странка сноси своје трошкове ревизијског поступка.

Образложење

Пресудом Основног суда у Јагодини П2 367/19 од 15.04.2022. године, разведен је брак тужиље АА и туженог ББ закључен у Београду 11.08.2011. године (став први изреке), малолетне ћерке парничних странака ВВ (рођена ...2010. године) и ГГ (рођена ...2013. године) поверене су мајци ради самосталног вршења родитељског права (став други изреке), а тужени је обавезан да доприноси издржавању деце месечним износима од 15.000,00 динара за старију и 13.000,00 динара за млађу ћерку за период од 06.02.2021. до 01.09.2021. године, односно по 20.000,00 динара за сваку од њих почев од 01.09.2021. године па убудуће (став трећи изреке), док је захтев за издржавање у преосталом делу одбијен ставом четвртим изреке (за период од подношења тужбе 04.11.2019. до 06.02.2021. године и за износе преко досуђених за период од 06.02.2021. до 01.09.2021. године). Ставом петим изреке уређено је одржавање личних односа деце са туженим, док је захтев тужиље да се ти односи одвијају у контролисаним условима одбијен (став шести изреке).

У погледу захтева за лишење туженог родитељског права, тужбени захтев је одбијен за потпуно лишење (став седми изреке) и за давање сагласности за путовање деце ван граница Србије без обзира на превозно средство и на земљу у којој се путовање обавља, док је тужени лишен родитељског права за давање сагласности за промену пребивалишта, издавање путних исправа и одлучивање о образовању малолетне деце (став осми изреке).

Одбијен је противтужбени захтев туженог за поверавање деце њему ради самосталног вршења родитељског права (став девети изреке), обавезивање тужиље да доприноси издржавању деце са по 14.000,00 динара месечно (став десети изреке) и уређење одржавања личних односа деце са тужиљом (став једанаести изреке).

О тужиљиним предлозима за одређивање привремених мера, одлучено је тако што је привременом мером из става тринаестог изреке тужени делимично лишен родитељског права за давање сагласности за издавање путних исправа малолетне деце до правноснажног окончања овог поступка, док су одбијени тужиљини предлози за одређивање привремених мера којим би била измењена решења о већ одређеним привременим мерама – како за измену решења од 23.12.2020. године у ставу другом изреке и за потпуно лишење родитељског права туженог (став дванаести изреке), тако и за измену решења од 06.10.2021. године у ставу првом изреке и допунског решења од 09.12.2021. године тако што би се лични односи малолетне деце са туженим одвијали у контролисаним условима (став петнаести изреке). У преосталом делу - за одређивање привремене мере којим би тужени био делимично лишен родитељског права за давање сагласности за путовање деце ван граница Србије, тужиљин предлог је одбачен као недозвољен (став четрнаести изреке).

У погледу предлога туженог за одређивање привремених мера, одбијен је његов предлог за измену решења о привременим мерама од 03.02.2020, 23.12.2020, 06.10.2021, 09.12.2021. и 01.12.2021. године тако што би се деца поверила њему на самостално вршење родитељског права, уредио начин одржавања односа деце са тужиљом, а тужиља била лишена родитељског права за давање сагласности за промену пребивалишта, упис деце у школу и промену школе (став шеснаести изреке), као и предлог за укидање привремене мере од 14.02.2022. године којом је тужени обавезан да доприноси издржавању деце износа од по 20.000,00 динара, односно са по још 10.000,00 динара преко износа од по 10.000,00 динара одређених привременом мером од 01.12.2021. године (став седамнаести изреке).

Ставом осамнаестим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове.

Пресудом Апелационог суда у Крагујевцу Гж2 241/22 од 06.07.2022. године, одбијена је жалба туженог и потврђена првостепена пресуда у ставовима другом, трећем, деветом, десетом, једанаестом, тринаестом, шеснаестом, седамнаестом и усвајајућем делу става осмог изреке, као и решење о трошковима поступка садржано у ставу осамнаестом изреке. Ставом другим изреке, одбијени су захтеви парничних странака за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужени је благовремено изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Тужилџа је одговорила на ревизију туженог.

Испитујући побиијану пресуду у смислу члана 408. Закона о парничном поступку – ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13-УС, 74/13-УС, 55/14, 87/18, 18/20, 10/23), чије се одредбе примењују у конкретном случају на основу члана 202. Породичног закона, Врховни суд је утврдио да је ревизија туженог делимично основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Нема ни других битних повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП због којих се овај ванредни правни лек може изјавити под условима из члана 407. став 1. тачка 2. ЗПП, на које се ревизијом неосновано указује. Ревизија се, у смислу члана 407. став 1. тачка 1. и 2. ЗПП, не може изјавити због битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 12. ЗПП.

Током првостепеног поступка донето је више решења којима су одређиване привремене мере до правноснажног окончања овог спора. Најпре, тужилџи је поверено да самостално врши родитељско право (што је и чинила током целог поступка) решењем од 03.02.2020. године, којим је и уређен начин одржавања личних односа деце са туженим. Након што је тужени, противно овој одлуци, готово три месеца задржао децу код себе почетком школске 2020/2021 године (од 1. августа до 20. октобра), привременом мером од 23.12.2020. године је одређено да ће се виђање туженог са децом одвијати у контролисаним условима у Центру за социјални рад Јагодина, а тужени је делимично лишен родитељског права за давање сагласности за промену пребивалишта, упис деце у школу и промену школе (мера је допуњена у погледу начина на који ће се одвијати односи деце и туженог у контролисаним условима решењем од 23.12.2020. године). Непуну годину дана касније, привременом мером од 06.10.2021. године, поново је успостављен начин одржавања личних односа са преспављивањем деце код туженог према уобичајеном моделу (што је прецизирано привременом мером од 09.12.2021. године). У погледу издржавања деце донете су две привремене мере којима су одређени износи којима ће тужени доприносити издржавању малолетних ћерки до правноснажног окончања овог спора – привременом мером од 01.12.2021. године тужени је обавезан на плаћање износа од по 10.000,00 динара почев од 01.12.2021. године, а мером од 14.02.2022. године на плаћање износа од по још 10.000,00 динара, такође од 01.12.2021. године.

Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке (обоје рођени 1976. године) су биле у браку од 11.08.2011. године и имају две малолетне ћерке: ВВ, рођену ...2010. године и ГГ, рођену ...2013. године. Брак је закључен је у Београду, где су странке и живеле у стану тужилџине тетке, док се нису преселили у ... извесно време пре епидемије короне, где су живели у трособном стану површине око 80 м2 стеченом током брака. Њихови поремећени односи су резултирали пријавом тужилџе полицији од стране туженог у октобру 2019. године, када је тужилџи изречена хитна мера забране приласка туженом, након чега је она закупила стан у ... у коме је са децом становала до повратка у Београд 01.07.2020. године.

Тужилџа је завршила ... и ... факултет, и докторирала ... језик и књижевност. Запослена је као ... у ... са платом од око 120.000,00 динара. Месечним износом од

25.000,00 динара помаже тетку у отплати стамбеног кредита и износом од око 15.000,00 динара подмирује комуналне услуге. Нема непокретну имовину, нити другу имовину веће вредности. Тужени је завршио ... факултет и од 2001. године се бави предузетничком делатношћу. Власник је или оснивач неколико правних субјеката (предузетничка радња ББ ..., удружења грађана Центар за ... и ... иницијатива). Након затварања предузетничке радње, коју је водио са снахом (28.10.2021. године), у радном је односу у удружењу Центар за ... У претходном периоду његови приходи су били стабилни и на много вишем нивоу (око 90.000,00 динара), од оних које остварује од краја 2021. године (33.000,00 и 35.000,00 динара), с тим што су његове материјалне могућности веће, како су нижестепени судови утврдили првенствено из исказа туженог (за издржавање деце дао је тужиљи 240.000,00 динара из уштеђевине, осим новчаних издатака за издржавање деце, опремио је децје собе намештајем, купује деци лектиру, школско штиво, поклоне, па и за другу децу када његова иду на рођендане, води децу на ручак у ресторан када их виђа у Београду, конзумира више кутија цигарета дневно, при чему не може да определи колико га то кошта иако је овај издатак знатан). Обе парничне странке су здраве и немају других обавеза издржавања осим према заједничким ћеркама.

Старија кћерка парничних странака је ученица V разреда основне школе, иде у школу математичара и на фолклор, а због догађаја везаних за бракоразводни поступак иде на психотерапију. Млађа ћерка похађа II разред основне школе, користи услуге дневног боравка и школску ужину, а бави се и разноврсним активностима (спорт, свирање виолине у музичкој школи). Обе девојчице су здраве и добро прилагођене у средини у којој се налазе.

Имајући у виду да у овом спору одлучује о вршењу, односно лишењу родитељског права и о заштити права деце парничних странака, чији су односи сложени и високо конфликтни, ради процене развоја и психичког стања деце и родитељске подобности и капацитета за поверавање деце првостепени суд је обавио вештачење преко комисије вештака из Института за ментално здравље у Београду (08.02.2021. године) и у више наврата прибављао извештаје и налазе и стручна мишљења органа старатељства у Јагодини (27. новембра и 24. децембра 2019. године, 3. фебруара, 15. јула, 2. септембра и 10. новембра 2020. године, 22. марта, 1. октобра и 29. новембра 2021. године) и у Београду - Чукарица (27.07.2021. и 31.01.2022. године), од којих коначни налаз и мишљење органа старатељства из Јагодине од 23.03.2022. године представља синтезу свега наведеног. Субјекти укључени у овај поступак вршили су увид у поднету документацију, поднеске парничних странака, писану изјаву старије ћерке парничних странака, узели су у обзир све извештаје и мишљења органа старатељства и института који су сагласни и међусобно допуњавајући, и обавили комплетну психијатријско-психолошку експлорацију оба родитеља и њихових малолетних ћерки.

На основу наведеног је утврђено да оба родитеља имају очувану родитељску способност, али да је њихово функционисање затровано неразрешеним партнерским конфликтом, да су њихове девојчице здраве, да имају емоционални однос према оба родитеља, да су способне да изразе своје мишљење, али да су високо укључене у конфликт родитеља што их чини врло осетљивим, због чега би њихово саслушање пред судом представљало ретрауматизацију, а настављање њиховог укључивања у овај спор недостатак свести о степену њихове екстремне трауматизованости. Мајка је током

поступка показала већу спремност и мотивисаност за јачање сопствених родитељских капацитета и поштовала дате савете и упуте. Она препознаје и благовремено задовољава потребе деце и поседује одговарајуће родитељске вештине, те јој се обе ћерке могу поверити на даљу бригу, негу, васпитање и образовање, односно самостално вршење родитељског права. Отац може да остварује контакте са девојчицама, али је наглашено да је неопходно да оба родитеља престану са укључивањем деце у свој конфликт и да је у најбољем интересу деце да сваки родитељ подстиче однос деце са другим родитељем. Да би се спречило понављање ситуација из прошлости које су биле изразито стресне по децу, с обзиром да родитељи нису у стању да постигну било какав договор који се тиче битних аспеката деце, због чега постоји ризик за поновну ескалацију сукоба између њих и ретрауматизацију деце, којој је неопходно одржавање стабилне средине у којој се актуелно налазе и на коју су добро адаптиране, мишљење је органа старатељства да отац може бити делимично лишен родитељског права у погледу одлучивања о месту пребивалишту деце, њиховом образовању и регулисању њихових путних исправа.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања и сагледавајући најбољи интерес малолетних ћерки парничних странака у односу на њихов узраст, њихов однос са родитељима, као и писану изјаву њихове старије ћерке о томе с којим би родитељем живела, али и њен осетљив узраст и деликатно психичко стање у коме се налази које захтева терапију и коме никако не би погодвала поновна трауматизација, нижестепени судови су донели одлуку у овој правној ствари руководећи се предлогом органа старатељства, који и сам садржи оцену најбољег интереса деце и процену у ком родитељском домаћинству се постиже највећи степен добробити деце. С обзиром на све наведено, самостално вршење родитељског права поверено је тужиљи, уређен је однос деце са туженим, који је делимично лишен родитељског права у погледу давања сагласности за промену пребивалишта, за издавање путних исправа и одлучивање о образовању малолетне деце.

Приликом доношења одлуке о издржавању деце, првостепени суд је, имајући у виду трајање овог поступка, узраст и развојне потребе деце, околности у којима живе, могућности и потребе њихових родитеља, па и чињеницу да су могућности туженог да издржава децу веће иако му је плата смањена, као и минималну суму издржавања, утврдио месечне износе неопходне за подмирење потреба деце у време подношења тужбе 4.11.2019. године (25.000,00 за старију, 20.000,00 динара за млађу ћерку) и почев од 01.09.2021. године (по 40.000,00 динара за сваку од њих, што је и сагласно мишљење парничних странака). Пошто су деца живела са туженим до 12.02.2020. године и у периоду када их је противправно задржао (од 01.08.2020. до 21.10.2020. године), а тужени је тужиљи за њихово издржавање уплатио 200.000,00 динара 02.09.2021. и 40.000,00 динара 03.11.2021. године, суд је нашао да је тужени испунио своју обавезу издржавања за осам и по месеци од кад деца не живе са њим (месечним износима од 15.000,00 динара за старију и 13.000,00 динара за млађу ћерку). Стога је првостепени суд обавезао туженог да тим износима доприноси издржавању деце и почев од 06.02.2021. године, а износима од по 20.000,00 динара почев од 01.09.2021. године па убудуће.

Другостепени суд је прихватио становиште првостепеног суда и потврдио првостепену пресуду у погледу поверавања деце тужиљи на самостално вршење

родитељског права и у делу одржавања личних односа са туженим, оцењујући и да је правилно одлучено о висини доприноса туженог издржавању малолетних ћерки.

По оцени Врховног суда, ревизијом туженог се основано оспорава правилност одлуке којом је он делимично лишн родитељског права у погледу давања сагласности за издавање путних исправа за заједничке малолетне ћерке.

Породичним законом („Службени гласник РС“, бр. 18/05, 72/11, 6/15) је прописано да: родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право (члан 78. став 3); при чему се питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности (став 4 истог члана). Родитељског права може бити делимично лишн родитељ који несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права (члан 82. став 1). Родитељ који не врши родитељско право може бити лишн права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета (члан 82. став 4).

Законом о путним исправама („Службени гласник РС“, бр. 90/07, 116/08, 104/09, 76/10, 62/14, 81/19) прописано је (члан 29) да за малолетно лице захтев за издавање путне исправе подноси један родитељ, уз писмену сагласност другог родитеља, односно други законски заступник или старатељ (став 1); изузетно путна исправа ће се издати малолетном детету без сагласности из става 1. овог члана и у случају када је једном од родитеља додељено старатељство над малолетним лицем (став 2).

Према налажењу Врховног суда, отвореном формулацијом цитиране одредбе члана 78. став 3. Породичног закона листа питања која битно утичу на живот детета није ни исцрпљена ни закључена. Међу питања која битно утичу на живот детета у смислу те законске одредбе несумњиво спадају и прибављање путне исправе за малолетно дете, путовање малолетног детета преко државне границе, промена пребивалишта малолетног детета, упис малолетног детета у одговарајућу образовно-васпитну установу, пријава на здравствено и социјално осигурање и регулисање социјалних давања за малолетно дете, потписивање докумената који се односе на боравак, школовање и сва друга права која припадају детету у другој држави итд.

Тужени, као родитељ који не врши родитељско право, има право и дужност да са другим родитељом (тужиљом) одлучује заједнички и споразумно о питањима која битно утичу на живот малолетних ћерки парничних странака. Међутим, поступање у односу са децом не само оба родитеља, већ свакога, мора бити у најбољем интересу детета, како је прописано одредбом члана 6. став 1. Породичног закона. У овој бракоразводној парници малолетне ћерке парничних странака правноснажном пресудом су поверене мајци – тужиљи на самостално вршење родитељског права. Због тога је тужиља, као родитељ који самостално врши родитељско право, овлашћена одредбом члана 29. став 2. Закона о путним исправама, да сама поднесе захтев за издавање дечјих путних исправа. Имајући то у виду, писана сагласност туженог за издавање дечјих путних исправа није потребна, па његово одбијање за давање (непотребне) сагласности за издавање путних исправа за децу не може представљати несавесно вршење права и

дужности из садржине родитељског права и разлог због кога би тужени био делимично лишен родитељског права.

У преосталом делу су нижестепени судови правилно одлучили, како у погледу тога да се по разводу брака малолетне кћерке парничних странака повере тужили на самостално вршење родитељског права, уз делимично лишење родитељског права туженог у погледу оних аспеката родитељства (давање сагласности за промену пребивалишта, одлучивање о образовању) у којима тужени није испољио родитељску кооперативност, јер се таквом одлуком онемогућава настанак проблема до којих је долазило несарадњом туженог, тако и у погледу вршења родитељског права и издржавању малолетних ћерки парничних странака.

И одлука о вршењу родитељског права, код утврђених и неспорних чињеница о подобности и приликама родитеља и чињеници да се ради о деци таквог календарског узраста чији је најбољи интерес да се о њима континуирано и квалитетно брине тужила, у чијем домаћинству деца и одрастају прилагођена средини већ дуже од две године, одговара најбољем интересу малолетних ћерки парничних странака. И по мишљењу овог суда, очување и развијање емотивне везе мајке и малолетних ћерки, с обзиром на њихову животну доб, од битног је утицаја на њихов психофизички развој и одрастање, а све животне околности у породици у којој сада живи тужила са ћеркама и чињеница да тужила ни на који начин не осујећује нити отежава личне односе кћерки са туженим, указују да је побијана пресуда у најбољем интересу малолетне деце парничних странака.

Начин одржавања личних односа деце са туженим уређен је примерено њиховим животним приликама и омогућава одржавање и развој емотивне везе деце са оцем на начин који је у складу са одредбама члана 61. Породичног закона. О обавези туженог да доприноси издржавању деце одлучено је на основу темељно и брижљиво утврђеног чињеничног стања, правилном применом материјалног права из чл. 160. до 162. Породичног закона.

Супротно ревизијским наводима, нижестепени судови су своје одлуке засновали на стручно и брижљиво датим налазима и мишљењима органа старатељства и Института за ментално здравље којима је вођено рачуна о свим околностима конкретног случаја. Супротно ревизијским наводима, узроци поремећаја односа супружника, сами за себе, не могу бити опредељујући за процену најбољег интереса деце и одлуку о поверавању деце једном од родитеља у бракоразводном поступку. Инсистирање ревидента да је требало, ако не пред судом, а онда пред неким другим органом, поново саслушати малолетне кћерке парничних странака и прибавити њихово мишљење, што је чињено више пута током првостепеног поступка од стране стручњака који су дали своје мишљење у овом поступку, није прихватљиво јер би представљало поновно трауматизовање већ екстремно трауматизоване деце парничних странака, што никако не може бити у њиховом најбољем интересу. Малолетним ћеркама парничних странака потребно је смирење и стабилизација животних услова у којој ће неразрешени партнерски однос њихових родитеља бити измештен из њиховог свакодневног живота. На тај начин, и уз одговарајући однос сваког од родитеља према деци, који подразумева и да се други родитељ не приказује у лошем светлу и да родитељи у стварима које се тичу деце коректно комуницирају, малолетним ћеркама парничних странака ће се омогућити да се, без додатног оптерећења и узнемирења, посвете

школским обавезама, доколици, дружењу и да живе без доказивања лојалности једном или другом родитељу и без стрепњи и страхова, што представља здраву основу за њихов правилан и потпун развој, образовање и успешну социјализацију.

И при решавању осталих питања, супротно ревизијским наводима, правилно је примењено материјално право, како у погледу одређивања личних контаката малолетне деце са туженим, који су прилагођени тренутном стању и потребама деце, тако и у погледу одређивања доприноса за издржавање који задовољава потребе деце, а не угрожава егзистенцију ни тужиле ни туженог као дужника издржавања.

На основу изложеног, одлучено је као у првом ставу изреке применом члана 416. став 1. ЗПП, односно као у другом ставу изреке, применом члана 414. ЗПП.

Одлука о трошковима поступка по ревизији садржана у ставу трећем изреке донета је на основу члана 165. у вези с чл. 153. став 1. и 154. став 1. ЗПП и 207. Породичног закона, с обзиром на незнатан успех туженог у поступку по ревизији и околност да издаци за састав одговора на ревизију нису били неопходни.

**Председник већа - судија
Бранислав Босиљковић, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић